

STEEKPROEF TOEGANKELIJKHEID STEMLOKALEN

Europees Parlementsverkiezing 6 juni 2024

Managementsamenvatting

Inleiding

In opdracht van het Ministerie van BZK heeft Ongehinderd de afgelopen vier verkiezingen een steekproef uitgevoerd op de toegankelijkheid van stembureaus voor personen met een beperking. In deze inleiding lichten we kort toegankelijkheid en de steekproef toe.

Toegankelijkheid van stembureaus betekent dat alle in de gemeente aangewezen stemlokalen zodanig zijn gelegen, ingericht en uitgerust dat kiezers met een lichamelijke beperking hun stem zoveel mogelijk zelfstandig kunnen uitbrengen, op een gelijkwaardige wijze als van kiezers zonder een lichamelijke beperking.¹ Gemeenten zijn dus verplicht om 100% van hun stembureaus toegankelijk te maken. Dit is door het ministerie uitgewerkt in toegankelijkheidscriteria, inclusief een checklist.

De toegankelijkheidscriteria zijn onder te verdelen in enerzijds gebouwgebonden onderdelen, zoals: de stoep en bestrating naar de entree, de entree, gangen en eventuele tussendeuren, trappen, hellingbanen of liften naar de stemlokaalruimte en de ruimte zelf. Anderzijds gaat het over inrichtingsonderdelen zoals: bewegwijzering (buiten en eventueel binnen), stoelen, kandidatenlijst, leesloep, stemhokjes, verlichting en de stembus.

In de Criteria Integrale Toegankelijkheid Stembureaus² worden de gebouwgebonden onderdelen zwaarder gewogen dan inrichtingsonderdelen. Wanneer een deur bijvoorbeeld te smal is of wanneer er naast een trap geen lift of helling is, dan is het stemlokaal voor personen met een motorische beperking niet te bereiken en kunnen zij hun stem niet uitbrengen. Dergelijke hindernissen in gebouwgebonden onderdelen worden in de beoordeling dan als 'ontoegankelijk' aangemerkt.

Wanneer bijvoorbeeld de leesloep ontbreekt of de kandidatenlijst te hoog hangt, dan is het stemlokaal wel te bereiken en te gebruiken maar niet zelfstandig of gelijkwaardig. Hindernissen in de inrichting leiden in de beoordeling tot puntenaftrek, dus een lagere score.

Gemeenten richten publieke gebouwen in als stemlokaal en zijn verantwoordelijk voor de toegankelijkheid van de stemlokalen. In de praktijk betekent dit dat de afdeling Burgerzaken hierop toeziet. Voor de gebouwgebonden onderdelen wordt vaak samengewerkt met gebouwbeheerders van de afdeling Vastgoed binnen de gemeente en/of met de afdeling Beheer van de buitenruimte.

Steekproef

Op 6 juni 2024 vond de Europees Parlementsverkiezing plaats. 120 stemlokalen in 34 gemeenten zijn op deze dag getoetst door inspecteurs (waaronder ook ervaringsdeskundige inspecteurs) van Ongehinderd op toegankelijkheid voor kiezers met een handicap, conform de Kieswet (artikel J4, lid 2) en de bijbehorende toegankelijkheidscriteria.

De mate van toegankelijkheid is vastgesteld per stemlokaal en de resultaten worden gebundeld gedeeld in dit rapport. In deze samenvatting worden de resultaten, conclusies en aanbevelingen op hoofdlijnen gedeeld. De details zijn verderop in het rapport te vinden.

---

¹ Zie voor het volledige artikel de [Artikel J 4 Kieswet](#)

² Zie <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-4c89f702-9b54-4633-b274-68f280bd1a8b/pdf>

Daarnaast geven we in deze samenvatting ook een zestal concrete aanbevelingen cq. adviezen om de verkiezingen toegankelijker te maken voor kiezers met een beperking. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de resultaten van de afgelopen vier steekproeven en de ervaring die wij als Ongehinderd hebben opgedaan in opdrachten voor toetsing en advisering van stembureaus bij diverse gemeenten.

De resultaten en adviezen van deze steekproef zijn in een adviesrapportage per stembureau verwerkt. Via het ministerie van BZK zijn deze adviesrapportages met de geselecteerde gemeenten gedeeld.

Bevindingen en Conclusies

100% toegankelijkheid wordt (nog) niet gehaald

32% van de 120 getoetste stembureaus zijn gedeeltelijk tot volledig toegankelijk. 68% van de stembureaus zijn niet toegankelijk.

Hierdoor wordt de norm dat 100% van de stemlocaties volledig toegankelijk moet zijn, conform de Kieswet, niet gehaald.

Ontoegankelijkheid door knelpunten in de gebouwen

De genoemde 68% van de stembureaus zijn niet toegankelijk, doordat de gebouwgebonden onderdelen niet voldoen aan de toegankelijkheidscriteria. Bij 65% van de stembureaus zijn er knelpunten gevonden bij de ingang of op de route daar naartoe, zoals te steile opritjes/hellingbanen, te hoge drempels, te smalle deuren.

Het merendeel van de stembureaus is niet toegankelijk voor mensen met een beperking doordat er hindernissen voor en in de gebouwen zitten. Hierdoor hebben kiezers met een beperking te maken met veel knelpunten, die het voor hen moeilijk of onmogelijk maken om hun stem uit te kunnen brengen.

Publieke gebouwen niet altijd toegankelijk

Veel publieke gebouwen, zoals gemeentehuizen, kerkgebouwen, buurt- wijkgebouwcentra, gymzalen zijn onvoldoende toegankelijk. Dit terwijl deze gebouwen, onafhankelijk of dat deze locaties worden ingezet als stembureau, toegankelijk moeten zijn of moeten worden aangepast volgens de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte en het daarbij behorende Besluit algemene toegankelijkheid.³

Zeer beperkte verbeteringen over de resultaten van de afgelopen vier verkiezingen

Bij de vier verkiezingen van 2022, 2023 en 2024 is volgens de steekproef gemiddeld genomen 70% van de stembureaus niet toegankelijk:

Bij de Europees Parlementsverkiezing van juni 2024 was 68% van de 120 getoetste stembureaus niet toegankelijk.

Bij de Tweede Kamerverkiezing van november 2023 was 69% van de 120 getoetste stembureaus niet toegankelijk.

Bij de Provinciale Staten- en waterschapverkiezingen van maart 2023 was 79% van de 120 getoetste stembureaus niet toegankelijk.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2022 was 63% van de 60 getoetste stembureaus niet toegankelijk.

---

³ Wetteksten [Wet gelijke behandeling](#) en [Besluit algemene toegankelijkheid](#)

Bekeken over de afgelopen vier verkiezingen is er zeer beperkte verbetering zichtbaar in de toegankelijkheid. In de gebouwgebonden onderdelen (buitenroute, hoogteverschillen, deuren, etc.) van de stembureaus is er geen verbetering en in de inrichtingsonderdelen (bewegwijzering, kandidatenlijst, stoelen met arm- en rugleuning, etc.) is er een kleine verbetering zichtbaar.

Beperkte doelgroep meegenomen in de criteria

De Criteria Integrale Toegankelijkheid Stembureaus richten zich met name op mensen met een mobiliteitsbeperking.

Diverse soorten beperkingen zijn ondervertegenwoordigd in de criteria. De criteria die gemeenten hanteren en die voor de steekproef gebruikt worden, zijn te beperkt en sluiten onvoldoende aan bij de uitgangspunten van het VN Verdrag Handicap. Kiezers met deze beperkingen worden – onbewust en onbedoeld – belemmerd in het stemproces.

Complexiteit keuze locaties stembureaus

Gemeenten zijn gebonden aan bepaalde stembureaus door o.a.: beschikbaarheid, bereikbaarheid/bekendheid, spreiding in o.a. grote gemeenten (minimaal één in elke wijk), spreiding in kleine gemeenten (elk kerkdorp/deelgemeente één). Daarnaast hebben zij te maken met het feit dat de stembureaus verschillende gebouweigenaren en gebouwbeheerders hebben. Niet alle stembureaus bevinden zich in gemeentelijk vastgoed, maar ook bij ondernemers en andere private instellingen.

Hierdoor kunnen op korte of middellange termijn niet alle stembureaus gedeeltelijk of volledig toegankelijk zijn voor alle doelgroepen met een beperking.

Tijdelijke voorzieningen voldoen niet altijd

Een aantal Gemeenten doen al hun best om tijdens de verkiezingsdagen tijdelijke oplossingen aan te brengen, zoals het plaatsen van drempelhulpen. Deze leiden echter niet tot het gewenste resultaat, maar juist vaak tot een onveiligere situatie.

Hierdoor wordt het stembureau wel als toegankelijk aangeduid, maar is dit in de praktijk niet het geval!

Informatievoorziening kan beter

Veel informatie en documentatie is beschikbaar bij de Rijksoverheid op de website Toegankelijkheid verkiezingen.

Dit is veel informatie die niet altijd eenduidig is en niet of nauwelijks bekend is bij met name de gebouweigenaren of de gebouwenbeheerders.

Hierdoor zijn gebouweigenaren en gebouwbeheerders onvoldoende bekend met de Kieswet en dus met de criteria integrale toegankelijkheid stembureaus.

Informatie over de toegankelijkheid van de stembureaus niet volledig

De informatie over welke stembureaus toegankelijk zijn, de mate van toegankelijkheid en voor welke doelgroep deze toegankelijk zijn, is onvoldoende.

Hierdoor weten mensen met een beperking niet of onvoldoende waar zij terecht kunnen om te gaan stemmen. Deze onzekerheid kan belemmerend voelen in de keuze om te gaan stemmen en als gevolg zelfs leiden tot het niet gaan stemmen.

Invloed van de steekproeven op de toegankelijkheid nog onvoldoende

De steekproeven leiden nog niet tot zichtbare gewenste verbeteringen van toegankelijkheid van stembureaus.

Op basis van de resultaten en om deze resultaten te blijven monitoren is het noodzakelijk om met de steekproeven door te gaan.

Concrete aanbevelingen naar aanleiding van de afgelopen vier steekproeven ten tijde van de verkiezingen

1. Wettelijke verplichting

Informeer gemeenten dat 100% een wettelijke verplichting is en dat dit niet behaald wordt, maar breng hier nuance in aan voor de praktische haalbaarheid waar gemeenten in de complexe voorbereiding van verkiezingen mee te maken hebben. Zorg dat er ruimte komt om - onder voorwaarde van een plan van aanpak en/of correcte onderbouwing (zie punt 5) - af te wijken van de 100%-eis, op basis van factoren zoals: de spreiding van stemlocaties, bouwkundige/monumentale belemmeringen in gebouwen, financiële belemmeringen die leiden tot een onevenredige belasting (zoals omschreven in Besluit Algemene Toegankelijkheid) en eventuele toekomstige verbouwingen/sloop van stemlocaties.

2. Uitbreiding criteria

Breidt de criteria uit voor alle doelgroepen uit het VN-verdrag Handicap, zodat deze ook toezien op kiezers met een visuele, auditieve en cognitieve beperking.

Onderzoek of de criteria kunnen worden afgestemd op de NEN9120 die aansluit bij Europese wetgeving.

Overweeg om in de criteria gradaties toe te passen, zoals die van het Nederlands Keurmerk voor Toegankelijkheid. Gebouwen worden volgens dit keurmerk ingedeeld in onder andere brons, zilver, goud en platina, waardoor personen met een beperking in één oogopslag weten hoe toegankelijk het gebouw is.

3. Checklist

Maak een eenduidige checklist, gebaseerd op deze nieuwe criteria en overweeg om deze te vereenvoudigen middels een digitale tool die zowel in de voorbereiding op verkiezingen als in de dagen voorafgaand aan de verkiezing (en op de ochtend van de verkiezingsdag) gebruikt kan worden. Voor inspiratie zie bijvoorbeeld: festival.ongehinderd.nl.

Faciliteer gemeenten door de checklist uit te breiden met een materialenlijst, zodat gemeenten weten welke drempelhulpen, bewegwijzeringsbordjes, stemhokjes, leesloepen, kandidatenlijsten geschikt en toegankelijk zijn.

4. Borging criteria

Maak de nieuwe criteria verplicht (koppeling aan Kieswet) en zorg dat deze wordt geïntegreerd in veelgebruikte software en gemeentelijke websites. Maak publicatie van niet toegankelijke stembureaus (volgens de lat van de nieuwe criteria) verplicht op gemeentelijke websites en zorg dat gemeenten bij de niet toegankelijke stembureaus op voorzieningenniveau aangeven wat kiezers kunnen verwachten.

5. Plan van aanpak

Zorg dat gemeenten die niet voldoen aan de 100% regel, een plan van aanpak opstellen, waarin uitgewerkt wordt hoe en wanneer ze - binnen alle redelijkheid - streven naar 100% toegankelijkheid. Geef aan wat valt onder 'niet redelijk', zoals hierboven bij punt 2 (spreiding van stembureaus, bouwkundige/monumentale beperkingen van gebouwen, financiële belemmeringen en eventuele toekomstige verbouwingen/sloop van stembureau locaties).

Maak een handreiking/template voor een plan van aanpak.

Zorg dat gemeenten, vastgoedeigenaren en vastgoedbeheerders betrokken worden bij het opstellen van dit plan van aanpak, zowel van gemeentelijke gebouwen als overige publieke gebouwen (scholen, sportaccommodaties, cafés, restaurants etc.), zodat de benodigde aanpassingen geïntegreerd kunnen worden in andere onderhoudswerkzaamheden, zoals duurzaamheidswerkzaamheden.

Zorg dat ervaringsdeskundigen betrokken worden bij het opstellen van dit plan van aanpak, om de noodzaak te verduidelijken en bewustwording te creëren van de achterliggende redenen van de aanpassingen.

Zorg dat professionele deskundigen betrokken worden, om te zorgen voor universele toegankelijkheid en om mee te bepalen wanneer een benodigde aanpassing niet 'redelijk' is.

6. Continuering steekproef

Voer iedere verkiezing de steekproef uit zoals de afgelopen drie keren gedaan is (met het steekproef aantal van 120 stembureaus verspreid door heel Nederland en volgens de huidige toets methodiek), zodat de verbeteringen gemonitord kunnen worden. Zorg dat de resultaten uit de steekproef door de uitvoerende partij persoonlijk opgeleverd worden bij de betreffende gemeenten en zorg dat deze gemeenten het advies ontvangen hoe ze verbeteringen kunnen uitvoeren. Zorg dat bij deze adviesgesprekken de vastgoedeigenaren en vastgoedbeheerders betrokken worden.

Onderzoeksopzet

Wettelijk kader

De Kieswet stelt dat stemlokalen zodanig gelegen, ingericht en uitgerust moeten zijn dat kiezers met een lichamelijke beperking zoveel mogelijk hun stem zelfstandig kunnen uitbrengen⁴. In deze steekproef heeft Ongehinderd gekeken of en op welke wijze de stemlokalen voldoen aan de in Nederland algemeen gebruikte norm voor toegankelijkheid. De steekproef is uitgevoerd aan de hand van de Criteria Integrale Toegankelijkheid Stembureaus.

Waar?

Voor de steekproef heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een selectie van 34 gemeenten gemaakt waarbij rekening is gehouden met spreiding naar grootte van de gemeente en met voldoende spreiding door Nederland.⁵ In deze gemeenten zijn in totaal 120 stemlokalen geselecteerd voor de steekproef. Op basis van het inwonersaantal is het aantal stembureaus per gemeente verdeeld. Bij de grotere gemeenten zijn dus meer locaties meegenomen. Stembureaus die door de gemeente bij de Gemeenteraad zijn gemeld als 'niet of beperkt toegankelijk' zijn niet meegenomen in de steekproef.

Wanneer?

De steekproef heeft plaatsgevonden tijdens de Europees Parlementsverkiezing van 6 juni 2024. Inspecteurs hebben de stembureaus van 7:30 uur 's ochtends tot 21:00 uur 's avonds getoetst.

Hoe?

De toetsen van de stembureaus zijn uitgevoerd in de fasering van bereiken, betreden en gebruiken. Het verlaten geschiedt via de entree dus is buiten beschouwing gelaten. De toetsen zijn uitgevoerd conform de Criteria Integrale Toegankelijkheid Stembureaus. Hiermee is in kaart gebracht in hoeverre mensen met een beperking zelfstandig en gelijkwaardig gebruik kunnen maken van ruimtes of functies in en rondom het gebouw.

De mate van toegankelijkheid is vastgesteld per stemlokaal en wordt gebundeld gedeeld in dit rapport.

---

⁴ Kieswet, artikel J4, lid 2. [Artikel J 4 Kieswet](#)

⁵ De selectie van 34 gemeenten is gemaakt door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ongehinderd heeft hier geen invloed op gehad. Ongehinderd heeft bij 10 van deze geselecteerde gemeenten al eerder de toegankelijkheid van de stembureaus in kaart gebracht en hierover advies uitgebracht. Ongehinderd brengt altijd volgens een objectieve en onafhankelijke toetsingsmethodiek de toegankelijkheid in kaart. Dit is dus niet van invloed op de steekproef.

Methodiek

Vorbereiding

De Inspecteurs Toegankelijkheid van Ongehinderd zijn professioneel en ervaren in het toetsen op integrale toegankelijkheid. Ter voorbereiding van de steekproef hebben alle inspecteurs een meerdaagse training gevolgd. Tijdens deze training zijn de criteria, meetmethoden, alsmede mogelijke afwijkende praktijksituaties uitgebreid en meermaals aan bod gekomen. Alle inspecteurs hebben proeftoetsen uitgevoerd en hebben elkaar onderling feedback gegeven. Hierdoor hebben de inspecteurs alle locaties op uniforme wijze getoetst. Voor deze steekproef zijn naast het team van Inspecteurs Toegankelijkheid, ook Ervaringsdeskundige Inspecteurs Toegankelijkheid ingezet. De inspecteurs met een beperking hebben hetzelfde trainingstraject gevolgd om de stembureaus op uniforme en objectieve wijze te kunnen toetsen op de geldende toegankelijkheidscriteria. Waar nodig zijn aanpassingen gedaan aan meetinstrumenten om deze hanteerbaar te maken voor inspecteurs met een beperking.

Toetsing

Per stembureau zijn drie hoofdonderdelen beoordeeld, namelijk de route naar het stemlokaal (1.1 en 1.2), het stemlokaal (1.3 t/m 3.2) en de stemruimte (3.3 t/m 3.7).

Bij de route naar het stemlokaal (1.1 en 1.2) wordt in acht genomen of iemand met een beperking zelfstandig bij het stemlokaal kan komen. Hierbij wordt rekening gehouden met de zichtbaarheid van het stemlokaal en de parkeervoorzieningen. Onder 1.3 t/m 3.2, het stembureau, valt de bereikbaarheid en betreedbaarheid van het stembureau. Denk hierbij aan de route naar de entree, de entree zelf, de route in het gebouw en de deuren. Bij de stemruimte (3.3 t/m 3.7) wordt er gekeken of iemand de stemruimte zelfstandig kan gebruiken. Hierbij worden het stemhokje, de stembus, de kandidatenlijst en de leesloep meegenomen.

Tijdens de steekproef hebben de inspecteurs alleen getoetst wat zij tegenkwamen. Elk stembureau is, buiten en binnen, immers verschillend ingericht. Vanzelfsprekend is er dus aan de hand van de werkelijke situatie getoetst.

Weging

Onderdelen 1.3 t/m 3.2, de stemlocatie, bepaalt of iemand al dan niet de stemruimte kan bereiken en betreden. Dit is zodanig van belang dat een stemlokaal hier op de onderliggende vragen alleen goed of fout kan scoren. Scoort de locatie voor dit onderdeel onvoldoende op één van de criteria dan wordt deze locatie als niet toegankelijk beoordeeld. De waardering van de overige toegankelijkheidsonderdelen kan dan nog steeds goed worden bevonden, dit is dan echter niet meer relevant, omdat de locatie reeds is afgekeurd. In het schema met resultaten in tabel 1 betekent een groen bolletje bij onderdelen 1.3 t/m 3.2 dat dit onderdeel volledig voldoet aan alle criteria, een rood bolletje bij onderdeel 1.3 t/m 3.2 betekent dat het op één of meer onderdelen van de criteria niet voldoet.

Er zijn bij de steekproef van 2022 een aantal uitzonderingen bij onderdelen 1.3 t/m 3.2 geconstateerd. Sommige verbeterpunten horen op basis van de criteria en de rekenmethodiek bij de onderdelen 1.3 t/m 3.2 ('ontoegankelijke situatie'), maar leiden in de praktijk niet tot een 'ontoegankelijke situatie'. Bij deze punten is vanaf 2022 puntenaftrek gerekend in plaats van dat de locatie direct wordt afgekeurd. Dit geldt voor:

- Borden die het stemlokaal aangeven; deze worden hetzelfde beoordeeld als de borden op de route naar het stemlokaal (buiten). Hier kan dan maximaal 1,5 punt voor worden afgetrokken
- Toegankelijke leuning ontbreekt bij helling of trap: 0,5 punt aftrek
- Deuren met een doorgangshoogte van minder dan 210 cm (min. 200 cm): 0,5 punt aftrek
- Maaswijdte van een rooster groter dan 2 cm (max. 3cm): 0,5 punt aftrek
- Rubber ringmat of kokosmat: 0,5 punt aftrek
- Alle knelpunten uit onderdelen 1.3 t/m 3.2 die wel direct oplosbaar waren (bijvoorbeeld een obstakel wat verplaatst had kunnen worden of een te smalle deur waarvan een tweede deurvleugel opengezet had kunnen worden): 1,5 punt aftrek

Bij onderdelen 1.1 en 1.2, de route naar de stemlocatie, en onderdelen 3.3 t/m 3.7, de stemruimte, werkt de weging anders. Afhankelijk van het aantal toetsingsonderdelen per subonderdeel, krijgt de locatie voor ieder punt dat niet voldoet een bepaalde aftrek van de maximale te behalen score. De aftrek is gelijk aan het totaal te behalen punten op dit onderdeel gedeeld door het aantal criteria waarop dit onderdeel aan moet voldoen. Bijvoorbeeld: Voor de borden aan de openbare weg (route) worden 6 criteria getoetst en zijn maximaal 1,5 punt te behalen. Per criterium dat niet voldoet wordt dan $1,5/6 = 0,25$ punt afgetrokken. Ook kan het zijn dat op basis van het ontbreken van een bord 1,5 punt wordt afgetrokken. Hier geldt: in het schema met de resultaten bij 1.1, 1.2 en 3.3 t/m 3.7 betekent een groen bolletje dat alle criteria van het betreffende onderdeel volledig voldoen, een rood bolletje betekent dat alle criteria van het betreffende onderdeel niet voldoen en een oranje bolletje betekent dat één of meerdere criteria van het betreffende onderdeel niet voldoen, maar niet alle.

Indien er bij 1.1, 1.2 en 3.3 t/m 3.7 verbeterpunten zijn die het stemlokaal op de verkiezingsdag direct kon oplossen, dan wordt het aantal aftrekpunten gehalveerd. De beoordeling van vragen 1.1, 1.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6 en 3.7 gaat dus als volgt:

- Volledig conform criteria:	100% waardering, geen aftrek
- Niet conform criteria en niet direct oplosbaar:	0% waardering, 100% aftrek
- Niet conform criteria maar direct oplosbaar:	50% waardering, 50% aftrek

De score 'waardering totaal' wordt gebaseerd op de eventuele aftrek van punten bij de diverse subonderdelen. Een volledig toegankelijk stembureau kan maximaal 10 punten halen. De score bij 'waardering totaal' wordt niet gevuld indien het stembureau niet toegankelijk is bevonden bij één of meerdere subonderdelen van 1.3 t/m 3.2.

Kwaliteitsborging

In de toetsingsmethodiek is objectiviteit en uniformiteit gewaarborgd. De (Ervaringsdeskundige) Inspecteur Toegankelijkheid toetst de toegankelijkheid en voert alle bevindingen in. Hierbij worden zowel de goede punten als de verbeterpunten geregistreerd. Hiervoor worden specialistische meetinstrumenten en software, waaronder een iPad-applicatie, gebruikt. Tijdens de toets en verwerking tot rapporten worden de beoordeling- en wegingsmethodiek toegepast volgens de 'Criteria Integrale Toegankelijkheid Stembureaus' en de door het ministerie aangeleverde 'Rekenmethodiek Toegankelijkheid Stembureaus'. De adviseurs controleren vervolgens van elkaar alle ingevoerde bevindingen, beoordelingen en de weging. Ze verwerken het geheel tot individuele rapportages per locatie. Vervolgens voert een Senior Adviseur de laatste controle uit en stelt deze de eindrapportage op. Hiermee wordt de kwaliteit van de steekproef geborgd volgens het zes-ogen principe.

Onderzoeksresultaten

Verklaring gegevenstabel (zie tabel 1. Bolletjesschema 6 juni 2024)

Rapportnummer stembureau	Rapportnummer van het stembureau, de NAW-gegevens zijn terug te vinden in de individuele rapporten
1.1 Borden openbare weg (route)	Waarderingen per locatie gebaseerd op de criteria integrale toegankelijkheid stembureaus (hierna: toegankelijkheidscriteria) m.b.t. de aanduiding van de stemlocatie.
1.2 Parkeergelegenheid (route)	Waarderingen per locatie gebaseerd op de toegankelijkheidscriteria m.b.t. de aanwezigheid van een gehandicaptenparkeerplaats dan wel de aanwezigheid van voldoende reguliere parkeerplaatsen.
1.3 Route naar entree (route)	Waarderingen per locatie gebaseerd op de toegankelijkheidscriteria m.b.t. het al dan niet obstakelvrij zijn van de route tussen parkeerplaats/openbare weg en de hoofdentree van de stemlocatie.
1.4 Hoofdentree (stemlocatie)	Waarderingen per locatie gebaseerd op de toegankelijkheidscriteria m.b.t. het al dan niet toegankelijk, bruikbaar zijn van de hoofdentree.
2.1 Route entree – stemruimte (stemlocatie)	Waarderingen per locatie gebaseerd op de toegankelijkheidscriteria m.b.t. het al dan niet toegankelijk, bruikbaar zijn van de route tussen hoofdentree en stemruimte.
2.2 Tussendeuren (stemlocatie)	Waarderingen per locatie gebaseerd op de toegankelijkheidscriteria m.b.t. het al dan niet toegankelijk, bruikbaar zijn van de eventuele tussendeuren in de hierboven beschreven route.
3.1 Deur stemruimte (stemlocatie)	Waarderingen per locatie gebaseerd op de toegankelijkheidscriteria m.b.t. het al dan niet toegankelijk, bruikbaar zijn van de deur van de stemruimte (indien aanwezig).
3.2 Verkeersruimte (stemlocatie)	Waarderingen per locatie gebaseerd op de toegankelijkheidscriteria m.b.t. het al dan niet toegankelijk, bruikbaar zijn van de verkeersruimte naar en in de stemruimte.
3.3 Stoelen (stemruimte)	Waarderingen per locatie gebaseerd op de toegankelijkheidscriteria m.b.t. het al dan niet aanwezig zijn in de stemruimte van stoelen met armleggers.
3.4 Stemhokje (stemruimte)	Waarderingen per locatie gebaseerd op de toegankelijkheidscriteria m.b.t. het al dan niet zelfstandig bereikbaar en bruikbaar zijn van de stemhokjes in de stemruimte.
3.5 Stembus(sen) (stemruimte)	Waarderingen per locatie gebaseerd op de toegankelijkheidscriteria m.b.t. het al dan niet zelfstandig bereikbaar en bruikbaar zijn van de stembus(sen) in de stemruimte.

3.6 Kandidatenlijst(en) (stemruimte)	Waarderingen per locatie gebaseerd op de toegankelijkheidscriteria m.b.t. het al dan niet bruikbaar en leesbaar zijn van de kandidatenlijst(en) in de stemruimte.
3.7 Leesloep (stemruimte)	Waarderingen per locatie gebaseerd op de toegankelijkheidscriteria m.b.t. het al dan niet zichtbaar aanwezig zijn van een leesloep.
Waardering totaal	Indien de locaties als ontoegankelijk zijn bevonden bij onderdeel 1.3 t/m 3.2, wordt dit veld rood gekleurd. Anders wordt hier de totaalscore voor de toegankelijkheid van dit stemlokaal weergegeven.
Paars	Locaties waar Ongehinderd in het verleden langs is geweest om te toetsen op toegankelijkheid. Dit zijn er 28.

Tabel 1. Bolletjesschema 6 juni 2024:

		1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7	
	Rapport Id	Bord(en) op de openbare weg	Parkeergelegenheid	Route naar de hoofdentree	Hoofdentree	Route entree stembureau	Tussendeur	Deur stembureau	Verkeersruimte sterruimte	Stoelen	Stemhokje(s)	Stembus	Kandidatenlijst	Leesloop	Waardering totaal
1	23409	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	7,00
		1,50	2,00	G	G	-1,50	G	G	G	0,00	1,00	1,50	1,00	1,50	
2	23411	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	G	G	G	G	F	G	0,00	0,75	1,50	1,00	1,50	
3	23412	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	9,00
		1,25	2,00	G	G	G	G	G	G	0,75	1,00	1,50	1,00	1,50	
4	23413	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	9,88
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	1,50	0,88	1,50	1,00	1,50	
5	23414	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,94	0,75	
6	23415	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	8,50
		0,75	2,00	G	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	0,75	
7	23416	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	8,25
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	0,00	0,75	1,50	1,00	1,50	
8	23417	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,00	2,00	F	F	G	G	G	G	0,00	1,00	1,50	0,88	1,50	
9	23418	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	-0,50	F	G	-0,50	G	G	1,50	0,75	1,50	1,00	1,50	
10	23419	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	10,00
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
11	23420	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,25	2,00	F	G	-0,25	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
12	23421	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	G	G	-1,50	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
13	23422	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	F	G	G	-1,50	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
14	23423	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	6,63
		1,50	2,00	G	G	-1,50	G	G	G	0,00	0,75	1,50	0,88	1,50	
15	23424	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,00	2,00	F	G	G	G	G	G	0,00	0,75	1,50	1,00	1,50	
16	23425	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	5,75
		1,50	0,00	G	-1,50	G	G	G	G	0,75	1,00	1,50	1,00	1,50	
17	23426	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	G	-1,50	G	G	G	0,00	1,00	1,50	1,00	1,50	
18	23427	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	F	F	G	G	G	G	0,75	1,00	1,50	1,00	1,50	
19	23429	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,25	2,00	G	F	G	G	G	G	0,00	1,00	1,50	0,00	1,50	
20	23430	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	8,38
		1,50	2,00	G	G	-1,50	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
21	23431	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	F	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
22	23432	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	9,88
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
23	23433	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	9,63
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	1,50	0,75	1,50	0,88	1,50	
24	23434	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	F	G	G	G	G	G	1,50	0,63	1,50	1,00	1,50	
25	23435	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	G	F	-0,25	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,94	1,50	

	Rapport Id	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7	Waardering totaal
		Bord(en) op de openbare weg	Parkeergelegenheid	Route naar de hoofdentree	Hoofdentree	Route entree stembureau	Tussendeur	Deur stembureau	Verkeersruimte sterruimte	Stoelen	Stemhokje(s)	Stembus	Kandidatenlijst	Leesloop	
26	23436	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	0,00	
27	23437	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	G	-0,50	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,94	1,50	
28	23438	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,00	2,00	F	F	G	G	G	G	0,00	1,00	1,50	1,00	1,50	
29	23439	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,00	0,00	F	F	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
30	23440	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,25	2,00	G	F	-0,50	F	G	G	0,00	1,00	1,50	0,94	0,00	
31	23441	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,00	2,00	F	G	F	G	G	G	1,50	0,75	1,50	1,00	1,50	
32	23442	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
33	23443	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,25	2,00	F	F	G	G	G	G	0,00	0,75	1,50	0,75	1,50	
34	23444	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	6,25
		1,50	0,00	G	G	-0,25	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	0,00	
35	23446	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	-0,50	G	G	G	F	0,00	0,50	1,50	0,88	1,50	
36	23447	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	9,75
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,75	1,50	
37	23448	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	-0,50	G	-1,50	G	G	G	0,00	1,00	1,50	0,94	0,00	
38	23449	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	G	G	G	G	F	0,75	0,88	1,50	0,94	0,75	
39	23450	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	9,50
		1,25	2,00	G	G	-0,25	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
40	23451	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	6,50
		1,00	2,00	G	G	-1,50	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	0,00	
41	23452	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	9,88
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
42	23453	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	G	G	G	G	G	0,00	1,00	1,50	1,00	1,50	
43	23454	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	F	G	F	G	G	0,00	1,00	1,50	0,81	1,50	
44	23455	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	F	F	F	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
45	23456	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	F	G	-1,50	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
46	23457	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	9,38
		1,50	2,00	G	G	-0,50	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
47	23458	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,00	2,00	F	F	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,75	1,50	
48	23459	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,00	2,00	F	F	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
49	23460	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	G	F	G	G	-1,50	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
50	23461	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	G	F	G	G	F	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	

		1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7	
	Rapport Id	Bord(en) op de openbare weg	Parkeergelegenheid	Route naar de hoofdentree	Hoofdentree	Route entree stembureau	Tussendeur	Deur stembureau	Verkeersruimte sterruimte	Stoelen	Stemhokje(s)	Stembus	Kandidatenlijst	Leesloop	Waardering totaal
51	23462	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	F	-1,50	G	G	G	0,00	1,00	1,50	0,94	1,50	
52	23463	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	G	G	G	G	G	1,50	0,88	1,50	0,94	1,50	
53	23464	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	6,50
		1,50	0,00	G	G	G	G	-1,50	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
54	23465	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,25	2,00	G	F	G	G	-0,50	G	0,00	0,75	1,50	1,00	1,50	
55	23466	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	G	F	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
56	23467	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	F	F	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
57	23468	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	G	F	-1,50	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,94	1,50	
58	23469	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	8,25
		1,50	2,00	G	-1,00	-0,25	-0,50	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
59	23470	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	7,69
		0,00	2,00	G	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,94	0,75	
60	23471	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	F	G	-0,50	G	-0,50	G	1,50	0,75	1,50	0,88	1,50	
61	23472	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,25	2,00	F	G	G	G	G	G	0,00	0,88	1,50	1,00	1,50	
62	23473	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	9,88
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
63	23474	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	5,75
		1,25	0,00	G	G	-0,25	G	G	G	0,00	0,75	1,50	1,00	1,50	
64	23475	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	8,25
		0,00	2,00	G	G	-0,25	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
65	23476	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	G	F	G	G	G	0,00	1,00	1,50	1,00	1,50	
66	23478	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	G	F	F	G	F	F	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
67	23479	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,00	2,00	G	F	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	0,00	
68	23480	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	8,50
		0,00	2,00	G	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
69	23481	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	-0,50	F	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
70	23482	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	G	F	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
71	23483	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	F	G	G	G	G	0,00	0,88	1,50	1,00	1,50	
72	23484	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	8,00
		1,50	2,00	G	G	G	G	-0,50	G	0,00	1,00	1,50	1,00	1,50	
73	23485	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	G	G	F	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
74	23486	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	8,25
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	0,00	0,75	1,50	1,00	1,50	
75	23488	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	F	F	-0,50	G	F	G	0,00	1,00	1,50	1,00	1,50	

		1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7	
	Rapport Id	Bord(en) op de openbare weg	Parkeergelegenheid	Route naar de hoofdentree	Hoofdentree	Route entree stembureau	Tussendeur	Deur stembureau	Verkeersruimte stembuimte	Stoelen	Stemhokje(s)	Stembus	Kandidatenlijst	Leesloop	Waardering totaal
76	23489	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	F	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
77	23490	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	G	F	G	G	F	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
78	23491	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,00	2,00	G	G	G	G	F	G	0,00	1,00	1,50	0,88	1,50	
79	23493	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	9,38
		1,50	2,00	G	G	-0,25	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,63	1,50	
80	23494	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	6,25
		1,50	0,00	G	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,75	0,00	
81	23495	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	9,94
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,94	1,50	
82	23497	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	9,50
		1,50	2,00	G	G	-0,50	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
83	23498	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	F	F	G	G	F	G	0,75	1,00	1,50	1,00	1,50	
84	23499	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,00	2,00	F	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
85	23500	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,25	2,00	F	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
86	23501	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	G	G	G	G	F	G	0,00	1,00	1,50	0,88	1,50	
87	23502	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	-0,50	F	-1,50	G	G	G	0,00	1,00	1,50	1,00	1,50	
88	23503	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	F	F	-0,25	G	-0,50	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
89	23504	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	8,38
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	0,00	1,00	1,50	0,88	1,50	
90	23505	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	0,00	
91	23506	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	G	F	-1,50	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
92	23507	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	8,13
		1,25	2,00	G	G	-1,50	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
93	23509	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,25	2,00	F	G	-1,50	G	G	F	1,50	0,75	1,50	0,88	1,50	
94	23510	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	8,13
		1,50	2,00	G	G	-0,25	G	G	G	0,00	1,00	1,50	0,88	1,50	
95	23511	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	5,70
		0,75	2,00	G	G	-1,50	G	G	G	0,00	1,00	1,20	0,75	1,50	
96	23512	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	G	F	G	G	G	G	1,50	0,75	1,50	1,00	1,50	
97	23513	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	F	F	G	G	G	0,00	1,00	1,50	1,00	1,50	
98	23514	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	F	-0,50	G	-0,50	-0,50	G	0,00	1,00	1,50	1,00	1,50	
99	23515	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	9,63
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	1,50	0,75	1,50	0,88	1,50	
100	23516	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	10,00
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	

		1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7	
	Rapport Id	Bord(en) op de openbare weg	Parkeergelegenheid	Route naar de hoofdentree	Hoofdentree	Route entree stembureau	Tussendeur	Deur stembureau	Verkeersruimte stemruimte	Stoelen	Stemhokje(s)	Stembus	Kandidatenlijst	Leesloep	Waardering totaal
101	23517	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,00	0,00	G	F	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,94	1,50	
102	23518	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,00	2,00	F	F	G	G	G	G	0,00	1,00	1,50	1,00	1,50	
103	23519	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	G	F	G	G	G	G	0,00	1,00	1,50	0,94	0,00	
104	23520	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,00	2,00	-0,50	F	G	-0,50	G	G	1,50	1,00	1,50	0,88	1,50	
105	23522	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,00	0,00	-0,50	F	-1,50	G	F	G	1,50	1,00	1,50	1,00	1,50	
106	23523	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	-0,50	F	-0,50	F	F	G	0,00	0,75	1,50	1,00	1,50	
107	23524	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,00	2,00	F	G	G	F	G	G	1,50	0,75	1,35	0,88	1,50	
108	23525	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	F	F	G	-0,50	G	G	1,50	1,00	1,50	0,75	1,50	
109	23526	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	5,75
		0,00	0,00	G	G	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	1,00	0,75	
110	23527	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	G	G	G	G	G	1,50	0,75	1,50	0,94	1,50	
111	23528	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,00	2,00	G	F	G	-0,50	G	F	0,00	0,88	1,50	0,94	1,50	
112	23530	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	F	F	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,00	1,50	
113	23531	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	8,50
		1,50	2,00	G	G	G	G	G	G	0,00	1,00	1,50	1,00	1,50	
114	23532	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,75	2,00	F	G	G	G	G	G	1,50	0,75	1,50	1,00	1,50	
115	23533	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,25	2,00	F	F	G	G	G	G	1,50	1,00	1,50	0,00	1,50	
116	23535	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		0,00	2,00	F	G	G	G	G	G	1,50	0,75	1,50	0,88	1,50	
117	23536	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	2,00	F	-0,50	G	G	G	G	1,50	0,75	1,50	1,00	1,50	
118	23537	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,25	2,00	F	G	G	G	G	G	0,75	1,00	1,50	1,00	1,50	
119	23538	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,50	0,00	-0,50	F	G	G	G	G	0,00	1,00	1,50	1,00	1,50	
120	23539	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
		1,25	0,00	G	F	G	G	F	G	0,75	1,00	1,50	0,94	1,50	

Gemiddelde score 06-06-2024 (m.u.v. niet toegankelijke stemlokalen):	8,3
Totaal 120 waarvan niet toegankelijk:	82
Totaal 120 waarvan voldoende tot volledig toegankelijk:	38

Aandachtspunten

- In de tabel worden alle waarden op één decimaal afgerond. Daardoor kan de optelsom soms 0,1 afwijken van de Waardering totaal.

Goede voorbeelden

Naast de verbeterpunten zijn de inspecteurs ook veel positieve punten tegengekomen, een paar voorbeelden:

- Binnen: in de meeste stembureaus was veel ruimte aanwezig en zijn deze ook ruim ingericht;
- Onze Ervaringsdeskundige Inspecteurs Toegankelijkheid hebben ervaren dat bij diverse stembureaus de stembureauleden zeer hulpvaardig en vriendelijk waren. Stembureaus dienen zelfstandig toegankelijk te zijn, desalniettemin is deze hulpbereidheid een pluspunt;
- Route binnen: De meeste getoetste stembureaus hebben vanaf de entree naar de stemruimte een kortere route dan 20m.
- Minder deuren waren er met een te smalle vrije doorgangsbreedte. Dit kwam o.a. door meer dubbele deuren die open stonden of alsnog werden opengezet en er waren minder deuren op de gehele route vanaf buiten naar de stemruimte;
- Het aantal tijdelijke oplossingen die op stemlocaties op de verkiezingsdag zijn gedaan zijn er in totaal 59. Bij de vorige verkiezingsdag in november 2023 was dit 29.

Tijdelijke oplossing	
Hellingbaan op route aangepast	1
Stoel met arm- en rugleuning geplaatst	7
Kandidatenlijst (goed) opgehangen	26
Verlichting stemhokje aangepast	6
Loep	5
Bewegwijzering binnen aangepast	7
Bewegwijzering buiten aangepast	1
Dubbele deur opengezet i.v.m. doorgangsbreedte	5
Schrijfplank stemhokje verlaagd	1
Totaal	59

Conclusies

Uit de steekproef van 6 juni 2024 blijkt dat 32% van de stemlokalen gedeeltelijk tot volledig voldoet aan de toegankelijkheidsrichtlijnen. 68% van de stemlokalen voldoet niet aan de toegankelijkheidsrichtlijnen. De norm dat 100% van de stemlocaties, conform de kieswet, volledig toegankelijk moet zijn, wordt nog niet gehaald.

Verkiezing 6 juni 2024

De belangrijkste resultaten van de verkiezingen van 6 juni 2024:

- 2 (2%) van de 120 stemlokalen voldoen volledig aan de toegankelijkheidscriteria (4 (3%) in november 2023);
- 82 (68%) van de 120 stemlokalen zijn beoordeeld als niet toegankelijk (83(69%) in november 2023);
- 36 (30%) van de 120 stemlokalen voldoen niet volledig aan de toegankelijkheidscriteria, maar zijn voldoende tot goed te gebruiken op de verkiezingsdagen (33 (28%) in november 2023);
- 12 (10%) van de 120 stemlokalen met een score van 9,5 en hoger voldoen volledig aan de toegankelijkheidscriteria (14 (12%) in november 2023);
- 26 (22%) van de 120 stemlokalen met een score van 5,5 tot 9,5 voldoen niet volledig aan de aan de toegankelijkheidscriteria, maar zijn voldoende tot goed te gebruiken op de verkiezingsdagen (23 (19%) in november 2023);
- Het gemiddelde cijfer van de voldoende tot goed te gebruiken stemlokalen (38), zonder de niet toegankelijke stemlokalen, is 8,3 (37 en respectievelijk 8,8 in november 2023);
- 59 probleempunten zijn direct op de verkiezingsdag opgelost met een tijdelijke oplossing. Met name deuren die zijn opengezet, het goed ophangen van de kandidatenlijst, plaatsen van stoelen met arm- en rugleuning en het verwijderen van obstakels (29 in november 2023).

De meest voorkomende redenen voor de beoordeling van de ontoegankelijke stemlokalen zijn:

- Bij 41 stembureaus zijn één of meerdere drempels (45 in november 2023). Hiervan zijn er 39 op de buitenroute naar de entree of bij de entree (39 in november 2023). Bij 2 stembureaus was er een drempel op de binnenroute naar de stembureauimte (6 in november 2023). Hierdoor kunnen kiezers die gebruik maken van een rolstoel of rollator bij deze stembureaus niet of niet zelfstandig hun stem uitbrengen. Voor kiezers die slecht ter been of slechtziend zijn is bij deze stembureaus struikelgevaar;
- Bij 31 stembureaus is een te steile hellingbaan (35 in november 2023). Hierdoor kunnen kiezers die gebruik maken van een rolstoel of rollator bij deze stembureaus niet of niet zelfstandig hun stem uitbrengen;
- Bij 21 stembureaus is op de buitenroute een te steile oprit. Hierdoor kunnen kiezers die gebruik maken van een rolstoel of rollator bij deze stembureaus niet of niet zelfstandig hun stem uitbrengen;
- Bij 18 stembureaus waren één of meerdere deuren te smal (36 in november 2023). Hierdoor kunnen kiezers die gebruik maken van een rolstoel of rollator bij deze stembureaus niet hun stem uitbrengen. Bij 5 stembureaus is dit tijdelijk opgelost door de dubbele deur (twee deurvleugels) open te zetten. Dit werd gedaan omdat de buitentemperatuur/ het weer dit toeliet.
- Bij 21 stembureaus was een hellingbaan, drempelhulp of oprijplaat die niet veilig was (instabiel, losliggend, zonder afrijdbeveiliging of borstwering, te smal of niet dezelfde doorgangsbreedte dan de deur) (38 in november 2023).

Hierdoor kunnen kiezers die gebruik maken van een rolstoel of rollator bij deze stembureaus niet veilig hun stem uitbrengen;

- Bij 8 stembureaus was de route naar de entree of naar de stemlokaalruimte te smal (15 in november 2023).

Hierdoor kunnen kiezers die gebruik maken van een rolstoel of rollator bij deze stembureaus niet hun stem uitbrengen;

- Bij 2 stembureaus is een dwarshelling (5 in november 2023).

Hierdoor kunnen kiezers die gebruik maken van een rolstoel, rollator of kiezers die gebruikmaken van een wandelstok of krukken bij deze stembureaus niet (zelfstandig of gelijkwaardig) hun stem uitbrengen.

Bij de stemlokalen zijn het meest voorkomende inrichtingsonderdeel (tijdelijke stembureau gerelateerde) verbeterpunten:

- Bij 57 stembureaus is de kandidatenlijst niet aanwezig (3), niet op de juiste hoogte of met voldoende opstelruimte leesbaar (55 in november 2023).

Hierdoor is de kandidatenlijst niet of niet goed leesbaar voor kiezers die slechtziend zijn, die gebruik maken van een rolstoel of rollator of kiezers die een klein persoon zijn;

- Bij 34 stembureaus ontbreekt een gehandicaptenparkeerplaats (29 in november 2023).

Hierdoor kunnen kiezers met een gehandicaptenparkeerkaart die recht hebben op een gereserveerde parkeerplaats dicht bij de ingang, bij deze stembureaus niet (zelfstandig of gelijkwaardig) hun stem uitbrengen;

- Bij 26 stembureaus is het stemhokje onvoldoende verlicht (28 in november 2023).

Hierdoor kunnen kiezers die slechtziend zijn bij deze stembureaus niet of niet zelfstandig hun stem uitbrengen;

- Bij 14 stembureaus was geen of geen geschikte leesloop aanwezig, of deze lag niet zichtbaar op de stemtafel (10 in november 2023).

Hierdoor kunnen kiezers die slechtziend zijn bij deze stembureaus niet (zelfstandig of gelijkwaardig) hun stem uitbrengen;

- Bij 17 stembureaus ontbreekt voldoende contrast en/of voldoende letterhoogte op de aanduiding aan de openbare weg of op de bewegwijzering in het stembureau (5 in november 2023).

Hierdoor kunnen kiezers die slechtziend zijn bij deze stembureaus niet zelfstandig hun stem uitbrengen;

- Bij 14 stembureaus is een hoogteverschil dat met een trap of hellingbaan te overbruggen is. Echter er ontbrak bij de trap en/of hellingbaan een leuning. (16 in november 2023)

Hierdoor kunnen kiezers die slecht ter been of slechtziend zijn bij deze stembureaus niet of niet zelfstandig hun stem uitbrengen;

- Bij 45 stembureaus waren geen stoelen met arm- en rugleuning aanwezig (46 in november 2023).

Hierdoor kunnen kiezers die slecht ter been zijn niet of moeilijk gaan zitten om uit te rusten of te wachten.

Een veel gehoorde opmerking op de verkiezingsdag was dat 'Toch niet veel kiezers worden verwacht'!

Bij 7 van de 45 stembureaus zijn nog tijdelijk stoelen met arm- en rugleuning geplaatst.

De Gebouwgebonden verbeterpunten versus de inrichtingsonderdeel verbeterpunten

Van de totaal 584 (606 in november 2023) verbeterpunten zijn 332 (379 in november 2023) gebouwgebonden en dus 252 (227 in november 2023) inrichtingsonderdeel verbeterpunten. Deze laatste verbeterpunten zijn punten die relatief eenvoudig kunnen worden opgelost, zoals: goede/volledige bewegwijzering, verwijderen lossen obstakels binnen, stoelen aanwezig met- en zonder armleuning, werkende leesloep, goede tijdelijke vloerafwerking, goede verlichting stembokjes, alle verbeterpunten voor de kandidatenlijst.

Dat er iets minder gebouwgebonden verbeterpunten zijn: heeft te maken met het mindere aantal (dubbele) deuren in de route naar de stemruimte.

Dat er iets meer inrichtingsonderdeel verbeterpunten zijn: heeft o.a. te maken met meer verbeterpunten bij de bewegwijzering/borden.

Uit de steekproef blijkt dat, ondanks eerder toetsing door Ongehinderd van stembureaus en ondanks het geven van een workshop en een webinar door het ministerie van BZK, er weinig veranderd is in de gebouwgebonden verbeterpunten.

Een positief beeld is, net zoals bij de vorige steekproef was geconstateerd, dat bij alle stembureaus in de stemlokaalruimte voldoende ruimte bij de stemtafel, stembus en het stembokje is. Kiezers met een rolstoel of rollator kunnen hierdoor in de stemlokaalruimtes goed manoeuvreren.

De geselecteerde gemeenten hebben vooraf aangegeven dat 4% (3% in november 2023) van de stemlokalen niet toegankelijk zijn. Deze zijn niet meegenomen in de steekproef. De lijst met niet toegankelijke stemlokalen is aangeleverd door het ministerie van BZK. Zij hebben de gemeenten gevraagd deze input aan hen te leveren. Vervolgens heeft Ongehinderd het percentage berekend met het totale aantal stemlokalen dat op de site waarismijnstemlokaal.nl bij deze gemeenten staat.

De route naar de hoofdentree en de hoofdentree hebben de meeste impact

Bij 65% (78 stemlokalen) geeft dit knelpunten die leiden tot een niet toegankelijk stemlokaal. Bij 43% (52 stemlokalen) zijn er knelpunten van de route naar entree, zoals: (te steile) opritjes, (ontoegankelijke of onveilige) hellingbanen.

Bij 39% (47 stemlokalen) zijn er knelpunten bij de ingang, zoals: drempels, zware of smalle deuren, rubberen ringmatten, metalen roosters. Veel van deze knelpunten kunnen relatief eenvoudig verholpen worden. Dit zal zorgen voor een aanzienlijk hoger percentage toegankelijke stembureaus.

Afgekeurde drempelhulpen en oprijplaten

Veel stemlokalen waar een drempel of opstapje is, zijn voorzien van tijdelijke voorzieningen, zoals een drempelhulp. De intentie is hier positief, maar in relatief veel gevallen zijn de drempelhulpen te smal voor een rolstoel of rollator, liggen ze los, hebben ze niet de volledige breedte van de deur(en), zijn ze niet voorzien van een afrijdbeveiliging of zijn ze glad en vormen daardoor valgevaar. Deze afgekeurde drempelhulpen en oprijplaten voldoen niet aan de toegankelijkheidscriteria. Het zijn veelal producten die op de markt beschikbaar zijn voor particulieren (woningen) of zijn gemaakt door de lokale timmerman. Een geschikte en veilige oplossing zou zijn om deze hoogteverschillen weg te nemen, door het aanpassen van de bestrating en/of aanpassen deur(en) en kozijn of door een permanente hellingbaan te plaatsen. Ook de metalen roosters kunnen dan worden aangepast.

Enkele voorbeelden van afgekeurde drempelhulpen en oprijplaten:

Kandidatenlijst

Het niet of niet correct zijn opgehangen van de kandidatenlijst heeft geleid tot behoorlijk veel verbeterpunten en dus punten in aftrek. Door de o.a. de hoeveelheid kandidaten op de lijst is het lastig om deze binnen de criteria op te hangen.

Enkele voorbeelden van kandidatenlijsten, waarbij punten worden afgetrokken:

Bewegwijzering buiten

Opvallend is dat bij 17 stembureaus de bewegwijzering vanaf de openbare weg ontbrak (8 in november 2023). Bij 23 stembureaus ontbrak voldoende contrast en/of voldoende letterhoogte op de aanduiding aan de openbare weg (13 in november 2023).

Enkele voorbeelden van onvoldoende zichtbare bewegwijzering:

Beperkte doelgroep meegenomen in criteria

De criteria integrale toegankelijkheid stembureaus gaan voornamelijk over toegankelijkheid voor personen met een motorische handicap. Toegankelijkheidseisen voor bijvoorbeeld personen met een zintuiglijke handicap komen weinig aan bod. Zoals: zichtbare en contrasterende markering van glazen wanden en deuren op de looproute, hoog contrasterende markering van traptreden en routegeleiding. Deze staan wel in het document met ontwerprichtlijnen voor stembureaus, maar niet in de toegankelijkheidscriteria. Het door de Rijksoverheid geratificeerde VN Verdrag Handicap gaat uit van toegankelijkheid voor personen met alle soorten handicaps, niet alleen rolstoel- en rollatorgebruikers. In Artikel J4, lid 2 van de Kieswet⁶ staat '...kiezers met lichamelijke beperkingen...'. Dit omvat ook zintuiglijke handicaps. De criteria en de checklist voldoen daarmee niet volledig aan de uitgangspunten van het geratificeerde VN-verdrag Handicap en van de Kieswet.

Eerder getoetste stembureaus

Bij 28 van de 120 getoetste stembureau locaties is Ongehinderd eerder langs geweest om de gebouwgebonden verbeterpunten in kaart te brengen (26 in november 2023).

Tijdens de steekproef is geconstateerd dat:

- 16 (57%) van deze locaties niet toegankelijk zijn (18 (69%) in november 2023);
- 12 (43%) van deze locaties geheel (4) of gedeeltelijk (8) toegankelijk zijn (8 (31%) in november 2023).

⁶ Kieswet, artikel J4, lid 2. [Artikel J 4 Kieswet](#)

Hieruit blijkt dat de gebouwgebonden onderdelen die leiden tot ontoegankelijkheid, ook naar aanleiding van een advies vooraf, bijna niet worden aangepast. De adviezen zijn door Ongehinderd, in een rapport per locatie, bij deze gemeenten opgeleverd aan de afdeling Burgerzaken.

Verschil in beoordeling door gemeenten

Volgens de gegevens van de 34 gemeenten die onderdeel waren van de steekproef was 4% van de stemlokalen niet toegankelijk. Uit deze steekproef in 2024 blijkt en uit de steekproeven van 2022 en 2023 blijkt dat gemeenten hun stemlokalen niet beoordelen conform de methodiek en toegankelijkheidscriteria van het Ministerie van BZK.

Vergelijking eerdere onderzoeken

Steekproef 2022

Volgens de steekproef in 2022, bij 60 stembureaus, was 63% van de stemlokalen niet toegankelijk.

Steekproef maart 2023

Volgens de steekproef op 15 maart 2023, bij 120 stembureaus, was 79% van de stemlokalen niet toegankelijk.

Steekproef november 2023

Volgens de steekproef op 22 november 2023, bij 120 stembureaus, is 69% van de getoetste stembureaus niet toegankelijk.

Steekproef juni 2024

Volgens de huidige steekproef op 6 juni 2024, bij 120 stembureaus, is 68% van de getoetste stembureaus niet toegankelijk.

Bij de vier steekproeven van 2022, en 2023 en 2024 is gemiddeld genomen 70% van de stembureaus niet toegankelijk.

De vier steekproeven van 2022, en 2023 en 2024 zijn uitgevoerd door hetzelfde bureau (Ongehinderd), met dezelfde fijnmazige toetsmethodiek en na een uitgebreide meerdaagse training van de Inspecteurs Toegankelijkheid en Senior Adviseurs Toegankelijkheid. Er zijn hierdoor geen verschillen in 'professional judgement' van inspecteurs tussen deze steekproeven onderling.

Kieswet en overige wet- en regelgeving op toegankelijkheid van publieke gebouwen

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het organiseren van de verkiezingen volgens de Kieswet. Daarnaast hebben gemeenten ook de wettelijke verplichting vanuit het [VN-verdrag Handicap](#), de [Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte](#) en het [Besluit algemene toegankelijkheid voor personen met een chronische ziekte of handicap](#) om te zorgen voor algemene toegankelijkheid van gebouwen met een publieke functie voor personen met een handicap of chronische ziekte. Het besluit stelt dat indien gebouwen met een publieke functie niet toegankelijk zijn, daartoe aanpassingen getroffen dienen te worden. Daarnaast dienen gebouwbeheerders geleidelijk zorg te dragen voor algemene toegankelijkheid.

Uit de resultaten van de steekproef blijkt dat de meeste knelpunten waarop stembureaus worden afgekeurd zich bij de ingang bevinden en dat veel van deze knelpunten relatief eenvoudig op te lossen zijn. Los van de Kieswet, blijkt hieruit dat het merendeel van de gebouwen die als stemlokaal ingericht zijn ook niet voldoen aan de hierboven genoemde wet- en regelgeving.

Aanbevelingen

Toegankelijkheidscriteria en checklist

We adviseren om de huidige criteria en checklist aan te passen voor onder andere zintuiglijke beperkingen, zodat deze aansluit bij het geratificeerde VN-verdrag Handicap.

Steekproefgrootte

Op basis van deze resultaten en het beeld wat wij als onderzoekers hebben van de mate van toegankelijkheid van stembureaus en onze opgedane ervaringen met vier steekproeven, zijn wij van mening dat de huidige steekproefgrootte (en de wijze van selectie van gemeenten) voldoende is. Tevens, gezien de resultaten, is het noodzakelijk om met de steekproeven door te gaan.

Fijnmazigheid

We adviseren om toekomstige steekproefonderzoeken op eenzelfde fijnmazige wijze uit te laten voeren als deze en de vorige drie steekproeven, zodat het subjectieve oordeel zo min mogelijk impact heeft op de eindresultaten.

Zorg voor meer inzicht in toegankelijkheid en permanente oplossingen

We adviseren om gemeenten actief te informeren en te stimuleren om permanente aanpassingen te treffen, in plaats van tijdelijke voorzieningen (die in veel gevallen leiden tot onveilige situaties). Dit kan door in brochures, workshops en kennissessies inhoudelijke en praktische kennis te delen over wat toegankelijkheid inhoudt.

Stembureaus voldoen noch aan Kieswet, noch aan Besluit algemene toegankelijkheid voor personen met een chronische ziekte of handicap

We adviseren om gemeenten actiever te informeren over de (maatschappelijke en) wettelijke verantwoordelijkheid om te zorgen voor algemene toegankelijkheid bij gebouwen met een publieke functie.

Communicatie vooraf aan gemeenten

We adviseren om alle gemeenten ruim van tevoren te informeren over de steekproef. Hierdoor kan maximale impact worden bereikt op de mate van toegankelijkheid en blijven de resultaten van de steekproef zuiver. Dit bericht dient 4-6 maanden voorafgaand aan de verkiezingsdag gestuurd te worden. Gemeenten hebben dan nog voldoende tijd om toegankelijkheid hoger op de agenda te plaatsen en mee te nemen in de voorbereidingen. Neem in deze berichten de aanbevelingen uit dit rapport op.

Met name geldt dat hier voor de verbeterpunten voor de inrichtingsonderdelen

Wij realiseren ons dat het doorvoeren van gebouwgebonden verbeterpunten, m.n. bouwkundige-, bouwtechnische- en bestrating-aanpassingen, voorbereidingstijd en uitvoeringstijd vergen. Zie hiervoor de volgende aanbeveling.

Realiseren van gebouwgebonden verbeterpunten

Met het oog op de volgende verkiezingen, normaal gesproken in 2026, adviseren wij om op een korte termijn van enkele maanden gemeenten te activeren om aan de slag te gaan met gebouwgebonden verbeterpunten. Omdat deze verbeterpunten op te lossen is er tijd nodig: 1. Het in kaart brengen van de knelpunten, 2. De voorbereiding, 3. De planning en 4. Het realiseren.

Het in kaart brengen van deze knelpunten zou door de gemeente op locatie kunnen worden uitgevoerd met een op maat gemaakte Quick scan tool. Deze tool is digitaal in te vullen. Een materialenlijst kan hieraan worden gekoppeld. Optioneel kunnen deze resultaten uit de scan door een professional worden geanalyseerd.

De Quick scan tool is een vereenvoudiging van de info/documentatie die er al is. Deze tool is bedoeld om je digitaal stapsgewijs door de toegankelijkheidsvragen op locatie te leiden. Hierdoor worden voor de locatie o.a. de niet ter zake doende elementen/richtlijnen/criteria overgeslagen.

Anderzijds zal rekening moeten worden gehouden bij de stemlokalen met situaties zoals: gebouwen die niet van de gemeenten zijn, het belang van spreiding van stemlokalen (bij kleine dorpskernen), stemlokalen in elke wijk (met name bij grote gemeenten), monumentale panden en de meer jaren onderhoudsplan (MJOP) van locaties. Deze factoren worden in de steekproef nu buiten beschouwing gelaten.

Resultaten steekproef delen met gemeenten

We adviseren om de resultaten (bevindingen, conclusies en met name ook de adviezen) uit de steekproef onder de aandacht te brengen bij alle gemeenten. We adviseren om met gemeenten en met belangenorganisaties zoals VNG, NVVB en Iederin te overleggen over deze resultaten en te bepalen welke acties nodig zijn. Gezien de grote verschillen tussen wat gemeenten toegankelijk vinden en wat uit de steekproef komt, is het sterk aanbevolen om professionals met inhoudelijke kennis van toegankelijkheid uit te nodigen bij deze gesprekken.

Hierbij adviseren wij ook om: de leesbaarheid van de huidige checklists⁷, te verbeteren, een lijst met praktische tips (te laten) opstellen, een lijstje met geschikte materialen (bv. drempelhulpen met advies en checklist) op te stellen, de achterliggende redenen van de criteria aan te geven (voor beeldvorming en bewustwording).

Standaard toegankelijkheid pakket voor de inrichting

We adviseren om voor de stembureaus een standaardpakket te verstrekken aan de gemeenten voor de inrichting, zoals een standaard (grootte) kandidatenlijst op een mobiele standaard, verlichting setjes voor de stemhokjes, bewegwijzeringsborden (met standaard), etc..

---

⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verkiezingen/documenten/formulieren/2020/09/30/toegankelijke-stemlocaties-checklist-voor-gemeentemedewerkers>
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verkiezingen/documenten/formulieren/2020/09/30/toegankelijke-stemlocaties-checklist-voor-locatiebeheerders>

Conceptversie 26 juni 2024
Definitieve versie 4 juli 2024

Auteursrechthebbende:
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Bronvermelding:
Er is voor dit document gebruikgemaakt van checklist 'Criteria Integrale Toegankelijkheid Stembureaus' en Rekenmethodiek toegankelijkheid stemlocaties.

Uitvoerende partij van de Steekproef is:
Ongehinderd
Gerard de Nooij, Directeur
Peter Peeters, Manager Inspecteurs Toegankelijkheid
Bogert 31-18
5612 LX Eindhoven
T 040-7803333
E info@ongehinderd.nl